

METROPOOL

REGIO

EINDHOVEN

**Bouwstenen voor een
effectieve samenwerking**

**Uitwerkingsnotitie ten behoeve van het Samenwerkingsakkoord
2019-2022 Metropoolregio Eindhoven**

Eindhoven, 18 juli 2018

Hoofdstuk 1: Inleiding

Samenwerking als fundament voor een succesvolle regio

Wie buitenstaanders vraagt naar de factoren die het huidige succes van Brainport Eindhoven verklaren, krijgt steevast iets te horen over pioniersgeest en samenwerking. En hoe juist die typering ook is, zelf weten we dat er zeker op het gebied van de samenwerking tussen onze gemeenten ook nog wel ruimte voor verbetering is. Het **Samenwerkingsakkoord 2019-2022** dat de gemeenten binnen de Metropoolregio Eindhoven voor ogen hebben, is een uitgelezen moment om op dat gebied stappen te zetten. Daarmee kunnen we de kracht van onze regio verder uitbouwen en ook voor een volgende generatie veiligstellen.

Zoals samenwerking het fundament is voor een succesvolle regio, zo beoogt deze notitie het fundament te bieden voor het Samenwerkingsakkoord. Om op dat fundament straks een stabiel huis te kunnen bouwen, reiken we zowel de bouwstenen als het verbindende cement hiervoor aan. Daarbij is het goed óók direct al vast te stellen dat we - zoals buitenstaanders soms beter zien dan wijzelf - al heel wat bereikt hebben en daar dan ook graag op voortbouwen.

Intergemeentelijke samenwerking gaat in onze regio terug tot het begin van de jaren '70. Vanaf 1993 kreeg deze op de schaal van Zuidoost-Brabant vorm in het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE). Vanaf medio jaren '90 is de samenwerking bovendien altijd geworteld in de 'triple helix' (overheden - bedrijfsleven - kennisinstellingen), sinds 2005 geborgd in de Stichting Brainport. De samenwerking tussen onze gemeenten heeft de regio veel gebracht, mede ook omdat we met enige regelmaat kritisch samen hebben gekeken hoe we dit alles verder konden verbeteren, in aansluiting op de maatschappelijke opgaven en het bestuurlijke klimaat. Dit akkoord is opnieuw zo'n moment.

Draagvlak, verbondenheid en eigenaarschap

In 2015 heeft de regionale samenwerking van de 21 gemeenten een transitie doorgemaakt van het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven naar de huidige samenwerking binnen Metropoolregio Eindhoven. Doel daarvan was om beter te kunnen inspelen op huidige en toekomstige uitdagingen in de regio. Metropoolregio Eindhoven werd ingevuld als flexibele netwerksamenwerking met focus op de thema's waarop regionale samenwerking echt nodig is.

In 2017 heeft Bureau Berenschot deze opzet voor het eerst uitgebreid geëvalueerd. De uitkomst was helder: de samenwerking moest in zijn opzet veranderen, met name door gebrek aan verbondenheid, draagvlak en eigenaarschap bij de 21 gemeenten.

Dit uitgangspunt vormde de basis voor de herijking van de samenwerking tussen de 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant. Draagvlak, verbondenheid en eigenaarschap staan centraal bij de totstandkoming van de nu voorliggende samenwerkingsafspraken. Het ambitiedocument - "*De slagvaardige regio*" - vormt het vertrekpunt voor nieuwe afspraken voor onze regionale samenwerking. Dit ambitiedocument hebben we nu in gezamenlijkheid verder uitgewerkt tot de voorliggende bouwstenennotitie: input voor het samenwerkingsakkoord voor de nieuwe bestuursperiode.

Ambitie en focus

Met het samenwerkingsakkoord kunnen we een nieuwe stap zetten in onze samenwerking en daarmee in het bereiken van ons doel; het handhaven en uitbouwen van het succesvolle economische profiel dat onze regio kenmerkt. We zijn één van de topregio's van Nederland. Om dat te blijven, is onze recente erkenning van het Rijk als 'mainport' een belangrijke basis. Echter, om een sterke en vitale regio te zijn, moet het totaal kloppen, zodat de hele regio hiervan optimaal profiteert. Als individuele en als samenwerkende gemeenten hebben we daarin een belangrijke rol. We werken aan het vestigings- en verblijfsklimaat voor onze inwoners en bedrijven vanuit onze overheidsrol en complementair aan de Brainportagenda. Daarbij kijken we, net als onze inwoners, over de gemeentegrenzen heen naar de thema's die ons verbinden.

In aansluiting op de keuzes uit het ambitiedocument kiezen we voor focus en verdieping. Er is bovendien een heldere scheiding van opgaven tussen de verschillende samenwerkingsverbanden. Sommige opgaven kunnen nu eenmaal op een ander schaalniveau efficiënter of effectiever opgepakt

worden. We voorkomen hiermee dubbel werk tussen onze samenwerking als Metropoolregio Eindhoven, subregio's Peel/Kempen/A2/Stedelijk Gebied en andere regionale netwerken.

Vier thema's - eerder benoemd in het ambitiedocument - staan in deze bouwstenennotitie centraal: economie, mobiliteit, energietransitie en transitie landelijk gebied. Met de vaststelling van het Samenwerkingsakkoord erkennen we onze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor deze thema's. We 'binden' ons aan deze regionale koers. Dit vanuit de gedeelde verantwoordelijkheid van 21 gemeenten om het succesverhaal van de regio voort te zetten (eigenaarschap, verbondenheid, draagvlak).

De gezamenlijke opgaven hebben we in deze notitie - als bouwstenen en cement - nader uitgewerkt. Deze notitie kent de volgende opbouw:

- **Bouwsteen 1:** de vier hoofdthema's met een vertaling daarvan naar concrete afspraken. Per thema is uitgewerkt wat de specifieke opgave voor de regio is, wat het speelveld is binnen de opgave en welke acties de komende 4 jaar moeten leiden tot succes.
- **Bouwsteen 2:** samenwerking. Wat verwachten we van de verantwoordelijkheden binnen onze samenwerking van de 21 gemeenteraden en colleges.
- **Bouwsteen 3:** governance. De rollen van de gezamenlijke bestuurlijke gremia die we nodig hebben om dit akkoord samen te realiseren.

Het akkoord dat met deze bouwstenen kan worden opgesteld is niet in beton gegoten. Het wordt verder uitgewerkt in jaarlijkse werkprogramma's, waarbij we onze ogen niet sluiten voor de veranderende wereld om ons heen. We behouden ons adaptief vermogen om in te kunnen spelen op (kansrijke) ontwikkelingen en opgaven voor onze regio, maar waaien daarbij niet met elke wind mee. We willen koers houden om onze slagkracht te vergroten. Dat betekent dat we het oppakken van nieuwe opgaven afwegen aan de hand van de mate waarin deze aansluit bij de doelstelling van onze samenwerking, deze urgent is, relevant is voor de 21 gemeenten en niet op een ander schaalniveau belegd kan worden.

Bouwsteen 1: Inhoudelijke opgaven

Een nadere uitwerking van de inhoudelijke opgaven binnen de vier hoofdthema's:

1. economie,
2. mobiliteit,
3. energietransitie en
4. transitie landelijk gebied

1. Economie

Opgave

De economie van Brainport is de groeimotor van Nederland. Brainport Eindhoven is bovendien een high tech regio van wereldformaat. De werkloosheid daalt, het aantal patentaanvragen blijft stijgen en de economie blijft doorgroeien naar ongekende niveaus. Bedrijven hebben veel vacatures, voornamelijk op tech- en ICT-functies.

Dit economische succes van onze regio komt niet uit het niets. Jarenlang is door overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen samengewerkt aan een robuust ecosysteem waarin de innovatieve maakindustrie tot bloei is gekomen en onderdeel uitmaakt van het internationale speelveld. Als we als regio willen blijven excelleren moeten we dan ook blijven werken aan de verdere versteviging van dit ecosysteem.

De 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant zijn hierin een belangrijke factor. De gemeenten vormen de overheidsinbreng in de triple helix en 'borgen' als zodanig deze samenwerking. Om de basis (het vestigingsklimaat) te versterken, moeten we gezamenlijk investeren in kennis, infrastructuur en een aantrekkelijke werk- en leefomgeving. De economische samenwerking van de 21 gemeenten is erop gericht om deze bijdrage binnen Brainport te leveren. Dit doen we zowel via een financiële en inhoudelijke bijdrage aan Brainport, als met de rechtstreekse aanwakkering van innovatie via het Stimuleringsfonds. Daarnaast hebben we oog voor bredere economische ontwikkelingen en definiëren daarop waar nodig acties.

Dat leidt tot deze drie concrete opgaven:

1. het verbinden van gemeentelijke en subregionale economische agenda's met de Brainportagenda;
2. het bevorderen van kennis & innovatie;
3. het versterken van de brede basiseconomie, flankerend aan de Brainportagenda.

Speelveld

Economische vraagstukken zijn in toenemende mate bovenlokaal en zelfs (boven)regionaal. Zowel bedrijfsleven, kennisinstellingen als overheden hebben hierin hun afzonderlijke taken en netwerken. De triple helix samenwerking binnen de Stichting Brainport, met de 21 gemeenten van de Metropoolregio als stevige overheidsinbreng, zorgt daarbij voor de uitvoering. De rol van de 21 gemeenten hierbinnen richt zich op afstemming, financiering en facilitering. Strategieontwikkeling is belegd bij de stichting Brainport. Brainport Development is de uitvoerende partij.

Acties en afspraken vanuit de opgaven:

1) Het verbinden van de gemeentelijke/subregionale economische agenda's met de Brainportagenda

De Metropoolregio Eindhoven is namens de 21 gemeenten grootaandeelhouder van Brainport Development; de gemeenten dragen hier financieel en inhoudelijk aan bij. De Metropoolregio zal hiervoor jaarlijks aan de gemeenten vragen om hun wensen, visies en ambities voor Brainport Development te delen. Dat gebeurt via het portefeuillehoudersoverleg economie. Voor concrete projecten schakelen de gemeenten direct met Brainport Development. Via onze samenwerking in de Metropoolregio Eindhoven leggen we de verbinding tussen de diverse gemeentelijke/subregionale economische agenda's en borgen we de samenhang met de Brainportstrategie.

2) Het bevorderen van kennis en innovatie

Het Stimuleringsfonds is al jaren een van de voornaamste instrumenten van de regio om innovaties in het bedrijfsleven mogelijk te maken. Dankzij het fonds worden jaarlijks ongeveer 60 innovaties ondersteund. We blijven het Stimuleringsfonds gericht inzetten voor het stimuleren van innovaties passend binnen de Brainport-agenda. Hiervoor scouten we innovaties, zetten gericht tenders uit, vervullen een makel- en schakelfunctie en begeleiden het proces van indiening tot afronding.

Het Stimuleringsfonds is slechts een van de financieringsmethoden voor innovaties vanuit het bedrijfsleven. Om een optimaal ondernemers- en innovatieklimaat mogelijk te maken, is de samenwerking met andere financiers zeer belangrijk. Daarom zetten we de komende jaren extra in op de zichtbaarheid van het Stimuleringsfonds zodat dit meer benut wordt door relevante ondernemers. We zullen hierbij ook zoeken naar een methode om oud-deelnemers aan het fonds hierbij te betrekken. Daarnaast verbinden we pro-actief partijen aan andere financieringsvormen bijvoorbeeld van de BOM en het Brabant start-up fonds Braventure. We onderhouden hiervoor de relevante netwerken.

3) Versterken brede basiseconomie; initiëren en inspelen op opkomende opgaven en kansen

We zijn omgevingsbewust en zijn in staat om binnen het domein 'economie' snel in te spelen op kansen die zich voordoen op het niveau van de 21 gemeenten. Dit doen we door te initiëren, onderzoeken, denkkracht te organiseren, oplossingsrichtingen neer te zetten en de eerste actie te coördineren. We maken hierbij ook actief gebruik van de gemeentelijke kennis en regionale data-infrastructuren. Het gaat om actuele integrale vraagstukken van een bovenlokale schaal. We vervullen een signaalfunctie voor nieuwe economische vraagstukken in aanvulling op de Brainportdomeinen. Een recent voorbeeld hiervan is de transitie van de agrarische sector.

Wat hebben we over vier jaar gerealiseerd.

- Eigenaarschap en invloed van de gemeenten op de Brainportagenda. De 21 gemeenten leveren via de Metropoolregio Eindhoven de jaarlijkse overheidsinbreng voor het opstellen van het jaarplan van Brainport Development. Hiervoor wordt samen met Brainport Development een proces ingericht waarin een specifieke uitvraag wordt gedaan bij de 21 gemeenten voor hun input.
- De 21 gemeenten in de Metropoolregio Eindhoven hebben inzicht in de verschillende economische agenda's en uitdagingen in de Brainportregio. Op basis van deze kennis maken ze afspraken, leggen ze kansrijke verbindingen met andere strategische agenda's (o.a. subregionaal, provinciaal) en stemmen ze hierover met elkaar af.
- Versterking van de regionale economische structuur doordat enkele honderden innovaties zijn mogelijk gemaakt door het Stimuleringsfonds. Bedrijven worden bovendien via het Stimuleringsfonds in staat gesteld om makkelijker de volgende stap te maken in hun ontwikkeling, onder meer via aanvullende externe middelen.
- Relevante partijen maken optimaal gebruik van het Stimuleringsfonds en worden ingebed in het ecosysteem van gemeenten, ondernemers, kennisinstellingen en intermediaire organisaties zoals Brainport Development en BOM.
- De Metropoolregio Eindhoven heeft concrete bovenlokale vraagstukken met bestuurlijke instemming opgepakt en daarmee actief bijgedragen aan het oplossen van knelpunten of het inspelen op economische kansen in de regio.

2. Mobiliteit

Opgave

Een goede bereikbaarheid is een cruciale randvoorwaarde voor economische bedrijvigheid in onze regio en voor het dagelijks leven van onze inwoners en bezoekers. Snelle en betrouwbare aan- en afvoer van goederen is een belangrijke vestigingsplaatsfactor voor het bedrijfsleven, evenals zonder belemmeringen reizen tussen woon- en werkbestemming.

Omdat het merendeel van de mobiliteitsstromen de grenzen van een individuele gemeente overschrijdt, werken we in Zuidoost-Brabant al decennia lang samen aan de bereikbaarheid in en van onze regio. Die samenwerking heeft veel opgeleverd, maar gezien alle ontwikkelingen op het gebied van luchtkwaliteit, klimaat en duurzaamheid, maar ook van verkeersmanagement, elektrisch rijden en verkeersveiligheid, is er meer nodig. Bereikbaarheid is op alle schaalniveaus van belang. Van intercontinentaal tot de “last mile”, en alles daartussen. Keuzemogelijkheden tussen modaliteiten zijn daarbij zeer gewenst.

Om een adequaat antwoord te bieden aan alle ontwikkelingen hebben we de afgelopen jaren, vaak samen met de provincie, de verbindingen gezocht met het Rijk (via het MIRT) en de specifiek in onze regio bij bedrijfsleven en kennisinstellingen aanwezige expertise. In 2016 hebben de 21 gemeenten in de bereikbaarheidsagenda “Brainport Duurzaam Slim Verbonden” afgesproken de mobiliteitsnetwerken te verbeteren en slimmer te gebruiken. Tegelijkertijd worden hiermee de negatieve effecten van mobiliteit zoals geluidsoverlast, luchtverontreiniging, energieverbruik, ongevallen, ruimtebeslag en files aangepakt. Dat doen we met een co-modaal vervoersnetwerk, waarbij het niet meer gaat om de keuze tussen auto, ov of fiets maar om de vraag waar en wanneer welke vervoerswijze het beste past om mensen op hun bestemming te laten komen.

Voor de volgende stap concentreren we ons als 21 samenwerkende gemeenten op de belangrijkste regionale verkeersrelaties in de dagelijkse mobiliteit, op de verbindingen met andere economische kerngebieden in Nederland en het nabije buitenland en op de hiermee samenhangende knelpunten met betrekking tot leefbaarheid en verkeersveiligheid.

Dat leidt tot deze zes concrete opgaven:

1. (Inter)nationale connectiviteit met economische centra
2. Bereikbaarheid in dagelijkse omgeving door meerdere vervoersvormen
3. Leefbaarheid, verkeersveiligheid en duurzaamheid
4. Stimuleren slimme mobiliteit in de regio
5. Verbinding thema mobiliteit met thema's economie, energietransitie en transitie landelijk gebied
6. Verbinding logistiek met Regionale Bereikbaarheidsagenda

Speelveld

Metropoolregio Eindhoven neemt deel aan het programma SmartwayZ.NL. Het mobiliteitsprogramma SmartwayZ.NL dat zich richt op de corridor Breda-Venlo (A58, A2, A67), de A2 Weert - Eindhoven, de N279 Veghel - Asten en het gebied Zuidoost-Brabant¹. Het project omvat acht deelopgaven, waarvan het de bereikbaarheid en doorstroming moet verbeteren. De aanpak varieert van smart mobility oplossingen tot het verbreden van snelwegen. De besluitvorming over deze deelopgaven in het halfjaarlijkse Bestuurlijk Overleg MIRT wordt in de Programmaraad SmartwayZ.NL voorbereid.

Daarnaast fungeert de regio Zuidoost-Brabant als één van de vier GGA²-regio's in Brabant en nemen de beide centrumsteden Eindhoven en Helmond deel aan het Netwerkprogramma BrabantStad Bereikbaar waarin de focus ligt op de (inter)nationale bereikbaarheid met andere stedelijke regio's voor personen en goederen.

¹ De Bereikbaarheidsagenda “Brainport Duurzaam Slim Verbonden” kent een zogenaamd “akkoorddeel” bestaande uit een alternatief maatregelenpakket voor het eerder geschrapte Noordoost-corridor project (de zogenaamde “grote ruit”). Enkel dit deel van de Bereikbaarheidsagenda maakt momenteel onderdeel uit van SmartwayZ.NL.

² GGA – Gebieds Gerichte Aanpak.

Acties/afspraken

Onze inwoners en bedrijven verwachten een goede bereikbaarheid. Als individuele én samenwerkende gemeenten zijn wij als eerste aanspreekbaar op het garanderen van de bereikbaarheid binnen onze regio en daarmee op een snelle realisatie van de in de Bereikbaarheidsagenda opgenomen maatregelen. Vanzelfsprekend houden we daarbij oog voor maatschappelijke en technische ontwikkelingen. Daarom blijven we het gesprek organiseren met maatschappelijke partijen om de adaptiviteit van onze bereikbaarheidsagenda te borgen.

We bundelen onze krachten om bij provincie en Rijk prioriteit te krijgen voor de bereikbaarheid van onze regio. Dat vraagt om een lobbystrategie waarbij we iedere keer naar de sterkste verbinding zoeken. Voorbeeld daarvan is onze deelname aan SmartwayZ.NL. We stemmen onze lobby af met Brainport en benutten de posities die partijen (Brainport, Metropoolregio Eindhoven en centrumsteden Eindhoven, Helmond) aan diverse overlegtafels hebben.

Wat hebben we over vier jaar gerealiseerd.

1. Ten aanzien van SmartwayZ.NL:

- Verbreding van SmartwayZ.NL met onze totale Bereikbaarheidsagenda of een gelijkwaardige erkenning vanuit de provincie op het belang van alle hierin opgenomen maatregelen.
- Realisatie van de verbreding van de A58 (Tilburg-Eindhoven) conform MIRT-planning en start MIRT-planstudie voor de A67 (Eindhoven-Asten).
- Afronding probleemanalyse Randweg A2 met concrete voorstellen (medio 2019).
- Realisatie van het Voorkeursalternatief N279 Veghel-Asten.
- Realisatie van het no-regret pakket op de A2 Eindhoven-Weert en het blijven voeren van een lobby voor verbreding van dit snelwegdeel.

2. Ten aanzien van Bereikbaarheidsagenda en -akkoord:

- Op basis van maatschappelijke en technische ontwikkelingen is de Bereikbaarheidsagenda voortdurend (adaptief) aangepast.
- Via de Metropoolregio Eindhoven hebben wij regie gevoerd op de realisatie van de Bereikbaarheidsagenda. Dat gebeurt onder meer door het monitoren van de uitvoering en het jaarlijks actualiseren van het Projectenboek van de Bereikbaarheidsagenda.
- Bij het uitwerken en realiseren van maatregelen in het kader van een verbeterde bereikbaarheid van en in de regio hebben de 21 gemeenten elkaar geholpen de doelen te bereiken.

3. Ten aanzien van GGA-regio provincie Noord-Brabant.

- Monitoring van de OV-concessie Zuidoost-Brabant (2017-2026) en gezamenlijke koers naar provincie bij de voorbereiding van de nieuwe OV-concessie.
- Praktische afstemming van wegwerkzaamheden, evenementen en daarmee gepaard gaande gemeente-overstijgende omleidingsroutes vindt plaats in het Regionale Verkeerskundig Team Zuidoost-Brabant.
- Het onderdeel mobiliteit van de halfjaarlijkse, door de provincie geïnitieerde, Ontwikkeldagen is gezamenlijk voorbereid.
- Actieagenda Logistiek is samen met provincie en bedrijfsleven gerealiseerd en in verbinding gebracht met de Bereikbaarheidsagenda.
- Benutting van de provinciale GGA/RUP-uitkeringen is aangescherpt tot maatregelen uit de Regionale Bereikbaarheidsagenda, met oog voor de aanwending van een deel van deze uitkering voor zogenaamde mensgerichte verkeersveiligheidsmaatregelen.

4. Ten aanzien van lobby

- Eensgezinde behartiging van de mobiliteitsbelangen bij provincie, Rijk en Europa.
- Eenduidige lobbystrategie, met als uitgangspunt de bereikbaarheidsopgaven zoals gedefinieerd in de Brainport Next Generation en de Bereikbaarheidsagenda "Brainport Duurzaam Slim Verbonden".
- Benutting van de lobbykracht van Brainport en centrumsteden Eindhoven en Helmond en hun positie aan provinciale en landelijke overlegtafels (waaronder BrabantStad), waardoor zij aan die tafels kunnen acteren namens de 21 gemeenten van de Metropoolregio Eindhoven. Input en terugkoppeling daarvoor vindt plaats in het het portefeuillehoudersoverleg.

3. Energietransitie

Opgave

De energietransitie is de overgang van energie uit fossiele brandstoffen zoals gas, kernenergie en steenkolen naar volledig groene energie. Duurzame (groene) energie kennen we vanuit zon, wind, biomassa en geothermie. In de Klimaatwet is vastgelegd dat in 2050 de uitstoot van CO₂ met 95% verminderd moet zijn. In het Klimaatakkoord worden concrete maatregelen uitgewerkt om tot deze doelstelling te komen. Voor het behalen van de opgaven is regionaal maatwerk nodig.

Als Brainport regio zetten we de komende 4 jaar onze innovatiekracht in om koploper te zijn in de energietransitie, met als einddoel om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn. Het belang in de transitie is meerledig: we hebben betrouwbare energietoevoer nodig om de maatschappij draaiende te houden, én de transitie zelf biedt kansen voor bedrijven en nieuwe werkgelegenheid in de regio. We staan voor de opgave om de energietransitie met enthousiasme en de nodige spoed op te pakken: voor het klimaat, de werkgelegenheid, en om het wonen en werken hier aantrekkelijk te houden.

Als regio zullen we aan het Rijk een 'bod' moeten uitbrengen hoe en in welke mate wij bijdragen aan de afspraken in het Klimaatakkoord. Dit zullen we moeten vastleggen in een Regionale Energie Strategie (RES). In de RES staat de energieopgave van een regio centraal, met daarbij het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en de concrete plannen om de vraag en het aanbod bij elkaar te brengen. De RES vormt een bouwsteen voor de ruimtelijke plannen van gemeenten, provincies en Rijk (Gemeentelijke Omgevingsvisie, Provinciale Omgevingsvisie en Nationale Omgevingsvisie en bijbehorende plannen) waarin de integrale besluitvorming plaatsvindt.

Voor de noodzakelijke versnelling en uitrol van initiatieven binnen de RES is samenwerking op lokaal, subregionaal en regionaal niveau nodig. Onze regionale focus ligt op

- gebouwde omgeving,
- inpassing grootschalige duurzame energie,
- verkrijgen van draagvlak (inclusief sociale innovatie) voor gedrag en maatregelen.

Speelveld

Het feit dat op alle schaalniveaus en vanuit verschillende branches (denk aan automotive, chemie, installatietechniek) partijen betrokken zijn bij de energietransitie, maakt het tot een complexe opgave. Het is essentieel daarin samen te werken met partijen als de energiemaatschappijen, netwerkbeheerders, woningcorporaties, bouwbedrijven en kennisinstellingen. De energietransitie vindt – fysiek en sociaal – plaats op het lokale en regionale niveau, daar waar vraag en aanbod bij elkaar komen. Hier is de impact het meest voelbaar.

Acties/afspraken

- Als regio stellen we een Regionale Energie Strategie (RES) op. Belangrijk onderdeel van de RES is een kaart met locaties voor (grootschalige) projecten zon, wind en geothermie. Op basis daarvan hanteren de regiogemeenten een afgestemde werkwijze voor de uitvoering van grootschalige projecten voor het winnen van duurzame energie. Ook spreken we randvoorwaarden af, zoals het lokaal herinvesteren van opbrengsten uit duurzame vormen van (grootschalige) energieopwekking (sociale innovatie).
- Er komt versnelling in de initiatieven rond drie gedefinieerde projecten voor productie van (grootschalige) duurzame energie, door:
 - partijen met elkaar te verbinden,
 - initiatieven te ondersteunen die a) uitrolbaar zijn en massa creëren en b) significant sterker worden dankzij een bijdrage van de regio.
- We wisselen kennis en kunde uit op vraagstukken als het omgaan met windenergie en grootschalige zonneparken, aardgasvrij krijgen van (nieuwbouw)wijken, maken van afspraken met woningcorporaties en het stimuleren van particulier/lokaal initiatief.

Wat hebben we over vier jaar gerealiseerd.

- Een regionale energiestrategie (RES). Deze is opgesteld in samenwerking tussen overheden, private en maatschappelijke partijen. Belangrijk onderdeel van de RES is een kaart met locaties voor (grootschalige) projecten zon, wind en geothermie.
- De regiogemeenten hanteren een afgestemde werkwijze voor de uitvoering van grootschalige energieprojecten, inclusief randvoorwaarden, zoals het lokaal herinvesteren van opbrengsten uit duurzame vormen van (grootschalige) energieopwekking (sociale innovatie).
- Gestart met de realisatie van drie concrete projecten voor de productie van (grootschalige) duurzame energie met de potentie om ervaringen te delen en op te schalen.
- Testomgevingen voor (technische en sociale) innovatieve oplossingen, bijvoorbeeld als launching customer bij eigen gemeentelijke gebouwen.
- Er vindt afstemming plaats in de aanpak van gemeenten om te komen tot een verdere verduurzaming van de nieuwbouw en de bestaande bouw. Ten behoeve van de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad continueren we het regionale digitale Energieloket, in aansluiting op de fysieke energieloketten bij de gemeenten.
- Uitwisseling kennis en kunde op vraagstukken als het omgaan met windenergie en grootschalige zonneparken, aardgasvrij krijgen van (nieuwbouw)wijken, maken van afspraken met woningcorporaties en het stimuleren van particulier/lokaal initiatief.

4. Transitie Landelijk Gebied

Opgave

Onze ambitie is een landelijk gebied dat leefbaar, toekomstbestendig en economisch vitaal is zodat het bijdraagt aan het concurrerend vestigingsklimaat van Brainport. We willen niet alleen de slimste high tech regio zijn, maar ook de mooiste en de groenste.

Stedelijk en landelijk gebied zijn daarin dus een samenhangend geheel. De agrarische sector, die daarbinnen zowel een economische drager als een beeldbepalende factor voor de ruimtelijke en ecologische kwaliteit is, ondergaat de komende jaren een grote transitie. Een deel van de agrarische bedrijvigheid zal verdwijnen, wat gevolgen heeft voor de boeren zelf, de daarmee samenhangende structuur van het agrarisch vastgoed en het vestigingsklimaat van de regio. De bedrijven die blijven bestaan zullen een grote transformatie moeten ondergaan, onder meer vanwege de milieu- en gezondheidseffecten van de veehouderij. De zich verhardende maatschappelijke dialoog is daarbij een complicerende factor. Dat alles betekent een grote opgave voor zowel de boeren als de overheid.

De transitie van het landelijk gebied zet de regio niet alleen voor grote maatschappelijke opgaven, het biedt ook kansen. Een instrumentarium rondom de problematiek en de kansen is essentieel voor de versnelling van de transitie van de agrarische sector. Op het schaalniveau van de 21 gemeenten moet er specifiek aandacht zijn voor het faciliteren van alternatieve economische dragers en de versterking van de ruimtelijke en ecologische kwaliteit van het landelijk gebied in verbinding tot de totale regio.

Doel voor het landelijk gebied is te komen tot succesvolle innovatieve verdienmodellen voor economisch duurzame functies en dragers die tevens de landschappelijke kwaliteiten versterken. Daarnaast is het buitengebied mooi, landschappelijk aantrekkelijk en uitnodigend. Stad, kernen en platteland vullen elkaar aan tot één sterk geheel. Het buitengebied is fysiek en digitaal goed bereikbaar, zodat stad en platteland optimaal als één samenhangend geheel kunnen functioneren. Gezondheid en veiligheid van consument en omwonenden én biodiversiteit en dierenwelzijn gaan hand in hand met het verdienvermogen van de boer en andere ondernemers in het buitengebied. De voedselproductie is afgestemd op de natuurlijke en maatschappelijke draagkracht van de omgeving. Regiobreed is er ruimte voor een mix van functies: agrarische bedrijven, wonen, leisure, energieopwekking, klimaatadaptatie, innovatieve maakindustrie, zorg en dienstverlening. We realiseren opgaven als emissiereductie, energietransitie en het voedselvraagstuk met innovatieve technieken en de aanwezige kennis en vaardigheden. Hierbij is agrofood gekoppeld aan hightech (foodtech). Dit toekomstbeeld vraagt om een systeemtransitie, een zorgvuldige omvorming naar een

innovatieve en maatschappelijk gedragen transitie van het landelijk gebied in goede dialoog met alle betrokkenen.

Speelveld

Partijen als de provincie, diverse ministeries, ZLTO, Rabobank, individuele ondernemers en gemeenten hebben een rol in de brede opgave transitie landelijk gebied. De onderlinge verhoudingen en de specifieke rol(len) per partij zijn nog niet uitgekristalliseerd. Als collectief van 21 in de Metropoolregio samenwerkende gemeenten moeten we keuzes maken. We kunnen niet alle hierboven genoemde ambities in de komende periode waarmaken. Vanuit de specifieke kracht van onze regio zien wij onze rol in het faciliteren van 3 ontwikkelingen:

1. het stimuleren van alternatieve economische dragers;
2. het versterken ruimtelijke kwaliteit;
3. het versterken ecologische kwaliteit.

Voor de opgaven van het landelijk gebied zoeken we aansluiting bij de in de regio aanwezige kennis en innovatieve oplossingen. Een voortgezette slimme transitie van de agrarische sector en de daaruit voortvloeiende opgaven én kansen in het landelijk gebied draagt niet alleen bij aan leefbaarheid maar ook aan het bijzondere economische profiel van de gehele regio. Vanuit een tijdelijke Taskforce Transitie Landelijk Gebied wordt hier al deels invulling aangegeven via de regionale aanpak warme sanering varkenshouderij. Deze tijdelijke structuur wordt ingebed in de uiteindelijke governance van de Metropoolregio.

Acties/afspraken

- Als uitwerking van de Integrale Strategie Ruimte (ISR) een regionaal streefbeeld van het toekomstig landelijk gebied opstellen, waarbij specifiek wordt ingegaan op kansen voor economische dragers, ruimtelijke en ecologische kwaliteit.
- Een integraal plan van aanpak transitie landelijk gebied opstellen en (subregionaal of lokaal) uitvoeren. Het plan van aanpak sanering varkenshouderij van de Taskforce transitie landelijk gebied maakt hier deel van uit.
- Een ruimtelijk en economisch afwegingskader opstellen als ondersteuning voor het versterken van de ruimtelijke en economische kracht. Dit helpt bij regionale harmonisatie van regels voor de energieopgave, de klimaatopgave en nieuwe economische dragers in het landelijk gebied.
- Vorming van "themagroepen". In een themagroep zitten gemeenten en eventuele andere partners, die op een onderwerp veel urgentie voelen en er zelf actief mee bezig zijn.
- Realiseren effectieve lobby om een groot deel van de 200 miljoen van het Rijk in onze regio te laten landen. Basis daarvoor is het plan van aanpak sanering varkenshouderij van de Taskforce transitie landelijk gebied. De taskforce geeft sturing aan de uitwerking en realisatie hiervan.
- De huidige Taskforce Landelijk Gebied (met opdracht sanering varkenshouderij) inbedden in de governance structuur van de Metropoolregio Eindhoven.
- Meedoen met het Natuur Netwerk Brabant om de ruimtelijke en ecologische kwaliteit verder te versterken. Hiervoor aansluiting zoeken bij het van Gogh National Park.
- Regionaal afstemmen met Agrifood Capital (NO-Brabant), provincie en Rijk en met relevante partners zoals Waterschappen, Veiligheidsregio, GGD en ODZOB.

Wat hebben we over vier jaar gerealiseerd

- Een door de gemeenteraden vastgesteld regionaal streefbeeld van het toekomstig landelijk gebied, inclusief kansen voor (nieuwe) economische dragers, ruimtelijke en ecologische kwaliteit. Dit streefbeeld beschrijft de gewenste toekomstige situatie en de route die we moeten afleggen om daar te komen. Hierbij vormt het vastgesteld beleid zoals de regionale Integrale Strategie Ruimte het uitgangspunt.
- Een concreet plan van aanpak transitie landelijk gebied, leidend tot realisatie van de in het streefbeeld opgenomen ambities.
- Een ruimtelijk economisch afwegingskader en uitgangspunten voor de oplossingen voor de energieopgave, klimaatopgave, en nieuwe economische dragers in het landelijk gebied en daardoor regionale harmonisatie van regels.
- Een kennisplatform dat heeft geresulteerd in minimaal 2 proeftuinen op het gebied van economische kracht, ruimtelijke kwaliteit en/of ecologie.

Bouwstenen voor een effectieve samenwerking

Datum: 18 juli 2018

Versie: BB02/401

- Een groot deel van de 200 miljoen van het Rijk voor de warme sanering van de varkenshouderijsector is besteed in onze regio.
- In alle ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied is er samenhang aangebracht tussen economie, klimaat, energie, ecologie. Werk-met-werk-maken hoort hierbij.
- Instrumentarium en stellingname rondom het terugbrengen van emissies op regionaal niveau.

Bouwsteen 2: Samenwerking

Samenwerken betekent samen werken

De Metropoolregio Eindhoven is een bestuurlijke samenwerking van de 21 gemeenten. De gedachte hierachter is dat het verwezenlijken van de ambities van de regio het beste gedragen kan worden door een sterk netwerk van betrokken gemeenten en partners. Dit vraagt om een actieve en bewuste houding van alle deelnemers in de samenwerking. Alle gemeenten dragen op eigen wijze bij aan de realisatie van ambities en nemen daar ook verantwoordelijkheid in. De samenwerking is vrijwillig maar niet vrijblijvend, gelijkwaardig maar niet hetzelfde, vernieuwend en ontwikkelingsgericht, flexibel en adaptief. Dit is de belangrijkste basis onder het Samenwerkingsakkoord. Uit de evaluatie van Berenschot bleek dat we in de regio op uiteenlopende manieren uitleg geven aan het begrip samenwerking.³ Het is daarom noodzakelijk om het commitment waarmee we samenwerken en de wijze waarop de samenwerking is georganiseerd te verbeteren. Een en ander heeft ook gevolgen voor de governance (zie *bouwsteen 3*)

Samenwerkingsakkoord

Het kader voor de samenwerking van de 21 gemeenten is het regionaal samenwerkingsakkoord. Een dergelijk samenwerkingsakkoord, samen met een heldere bestuurlijke en ambtelijke rolverdeling en eenduidige procesafspraken vormt het fundament om als collectief van 21 gemeenten slagkrachtig te opereren. Vrijwillig, maar niet vrijblijvend. In het samenwerkingsakkoord maken we concrete afspraken waarvoor iedere gemeente verantwoordelijkheid kan nemen en spreken we af hoe wij als collectief van 21 samenwerkende gemeenten de regio tot een nog betere plek maken om te leven. Door helder vast te leggen waar de inwoners van onze regio ons op mogen afrekenen, kunnen gemeenteraden en colleges eigenaarschap nemen en kan elke gemeenteraad hun college de concrete kaders bieden om - in regionaal verband - de realisatie op te pakken.

Het samenwerkingsakkoord heeft een werkingsduur van 4 jaar en wordt telkens rond de gemeenteraadsverkiezingen vernieuwd. Colleges en raden van de deelnemende gemeenten stellen het op en leggen het ter vaststelling voor aan de raden van de deelnemende gemeenten.

Rolverdeling

Samenwerken doen we vanuit een heldere rolverdeling (zie *bouwsteen 3*), zodat raden en colleges in hun eigen gemeente en in het collectief van de 21 optimaal bij kunnen dragen. De colleges van de 21 gemeenten voeren vervolgens de afspraken uit. Daarmee organiseren we bestuurlijke slagkracht. Iedere raad ziet toe op de uitvoering door "hun" college van de in het samenwerkingsakkoordgemaakte afspraken.

Uitgangspunten

In het Ambitiedocument is een reeks uitgangspunten voor de samenwerking vastgelegd:

- we vormen een netwerk van samenwerkende gemeenten,
- gemeenteraden blijven eindverantwoordelijk en stellen scherpe kaders,
- daaruit ontstaan concrete uitvoeringsprogramma's,
- we bundelen onze krachten - al dan niet in subregionaal verband,
- het bestuur (samengesteld uit de subregio's en de twee steden) stuurt op basis van een helder mandaat op de uitvoering van de programma's.

Aansluitend hierop is een reeks uitgangspunten geformuleerd met betrekking tot de manier waarop we samen gaan werken, de rolverdeling én de regionale organisatiestructuur die daarbij past:

- Overheidssamenwerking, externe partners binden
- Vrijwillige samenwerking van de 21 gemeenten, niet vrijblijvend
- Heldere (eenvoudige) slagvaardige structuur
- Onze governance is duurzaam

³ Bevindingen uit het Evaluatierapport van Berenschot:

- Onduidelijkheid over rolverdeling, taken en bevoegdheden verschillende gremia
- Onvoldoende beleving van eigenaarschap
- Onvoldoende beleving van slagkracht

- Onze inhoudelijke agenda is adaptief, we sluiten aan op maatschappelijke ontwikkelingen

Uitgangspunten eigenaarschap:

- De 21 gemeenten zijn primair eigenaar van het proces en de uitwerking van de regionale opgaven.
- De lokale gemeentelijke organisaties moeten verbonden zijn aan de uitwerking en realisatie van de regionale opgaven.
- Gemeenten voorzien elkaar van informatie die nodig is om in de samenwerking te kunnen functioneren.

De samenwerkingsstructuur Metropoolregio Eindhoven volgt uit de inhoudelijke opgaven:

- We kiezen voor een samenwerkingsvorm op publiekrechtelijke leest. De taakbehartiging die de 21 gemeenten gezamenlijk in de Metropoolregio Eindhoven oppakken heeft immers betrekking op het publieke belang.
- De zelfstandige juridische entiteit blijft behouden. Dit sluit aan bij het in het Ambitiedocument genoemde “regionaal bestuur”. Voordeel van een juridische entiteit met eigen of overgedragen bevoegdheden is dat het kan fungeren als gezamenlijk bestuursorgaan en betaalautoriteit (Stimuleringsfonds). Daarnaast draagt dit bij aan de externe uitstraling.
- We kiezen voor een openbaar lichaam met een geleed bestuur, met eigen personeel en vermogen. De Wgr kent een drietal varianten als het gaat om samenwerking via een zelfstandige juridische entiteit. Uit het Ambitiedocument, gestoeld op een samenwerking op meerdere strategische opgaven, vloeit logischerwijs de keuze voor de variant “gemeenschappelijk openbaar lichaam” voort (en vallen beide andere varianten gemeenschappelijk orgaan en bedrijfsvoeringsorganisatie af).

Bouwsteen 3: Governance

Op basis van de conclusies en aanbevelingen van het Evaluatierapport, de richtinggevende uitspraken uit het Ambitiedocument en bovengenoemde uitgangspunten voor de samenwerking zijn de belangrijkste aspecten rond governance geformuleerd. Dat leidt tot een beschrijving van de rollen van de zeven in de nieuwe governance betrokken gremia op hoofdlijnen. De governance is gericht op het adequaat kunnen realiseren van onze inhoudelijke opgaven en waarbij het eigenaarschap van de gemeenten in deze opgaven wordt bevorderd.

Gemeenteraad, rol is kaderstellend en controlerend

Gemeenteraden stellen het samenwerkingsakkoord vast en geven hun zienswijze op het (jaarlijkse) uitvoeringsprogramma en begroting. Zij controleren of de gemaakte afspraken door het college uitgevoerd worden en monitoren de effectiviteit van de samenwerking.

College, rol is zorgdragen realisatie samenwerkingsakkoord

Colleges zorgen ervoor dat in regionaal verband én in de eigen gemeente het regionale samenwerkingsakkoord tot realisatie wordt gebracht. Hiertoe participeren zij in diverse overleggen zoals: poho's, adviescommissie financiën, AB en (indien van toepassing) DB. Tevens wisselen zij actief informatie en voortgang uit met de raad en ambtelijke organisatie.

Regionale Portefeuillehoudersoverleggen, inclusief Bestuurlijke Kopgroep (Economie, Mobiliteit, Energietransitie en Transitie Landelijk Gebied), rol is opstellen en uitvoeren uitvoeringsprogramma

De portefeuillehoudersoverleggen geven bestuurlijk uitvoering aan de afspraken m.b.t. één specifiek thema uit het samenwerkingsakkoord en stellen daartoe jaarlijks een uitvoeringsprogramma met financiële paragraaf (begroting) op en voert deze (na vaststelling door DB) uit. Daarnaast heeft het poho een signaalfunctie voor "nieuwe" binnen het thema op te pakken opgaven. Ieder lid van het poho is daarnaast verantwoordelijkheid voor de lokale vertaling van de in het samenwerkingsakkoord vastgelegde afspraken en (inhoudelijke) inbreng.

De 21 inhoudelijke wethouders van de 21 gemeenten kunnen uit hun midden een 'bestuurlijke kopgroep' formeren, bestaande uit bestuurders die de diverse deelopgaven verder uitwerken en besluiten voorbereiden. Gemeenten leveren ambtelijke capaciteit voor de uitwerking van de inhoudelijke opgaven. Externe partners kunnen participeren in de kopgroep. In het "plenaire" portefeuillehoudersoverleg ligt het accent op de bestuurlijke discussie tussen de 21 gemeenten. Voorzitter van het poho is een bestuurlijk trekker. De bestuurlijk trekker is eindverantwoordelijk en legt verantwoording af aan het Dagelijks Bestuur.

Dagelijks Bestuur, rol is opdrachtnemer regionaal samenwerkingsakkoord

Het Dagelijks Bestuur is bestuurlijk opdrachtnemer van het regionale samenwerkingsakkoord. Zij bewakende integrale realisatie daarvan. Tevens verkent het DB nieuwe maatschappelijke thema's waarop samenwerking van gemeenten binnen de Metropoolregio Eindhoven mogelijk een meerwaarde kan hebben. Daarnaast is het DB verantwoordelijk voor de dagelijkse bestuurlijke aansturing van de samenwerking in het algemeen en de ondersteuningsorganisatie Metropoolregio Eindhoven in het bijzonder. Tot slot is het DB het externe gezicht (lobby) van de samenwerking, de voorzitter heeft hierin een prominente rol.

Algemeen Bestuur, rol is regionaal opdrachtgeverschap

Het Algemeen Bestuur is bestuurlijk opdrachtverlener naar het Dagelijks Bestuur.

Ook is het Algemeen Bestuur de strategische gesprekspartner van het Dagelijks Bestuur gericht op nieuwe thema's en belangrijke regionale opgaven. Ieder lid van het Algemeen Bestuur is ambassadeur in de eigen gemeente en draagt zorg voor verbinding naar de eigen raad en college.

Poho Financiën, rol is advisering aan Algemeen Bestuur

Het Poho Financiën adviseert het Algemeen Bestuur met betrekking tot de P&C onderwerpen (begroting, jaarrekening, voortgangsrapportages).

Gemeenschappelijke organisatie Metropoolregio Eindhoven, rol is aanjagen, coördineren en faciliteren

De Metropoolregio Eindhoven is de faciliterende organisatie die de bestuurlijke samenwerking ondersteunt. De compacte organisatie bestaat uit netwerkregisseurs/procesmanagers die de 21 gemeenten ondersteunen bij het uitwerken van de opgaven uit het Samenwerkingsakkoord. Daartoe worden processen opgesteld en begeleid, het bestuurlijk netwerk georganiseerd, gezorgd voor een integrale aanpak, draagvlak gecreëerd en verbreed en partners tot actie en resultaat gebracht.